

hogya a városok és a főváros felé gravitáltak. Voltak közöttük, akik engedtek az elvilágiasodás csábításának, egy részük sikeresen elsajátította a középosztálybeli erényeket, mások, akik kevésbé voltak szerencsések, sok értelmiségihez hasonlóan, a baloldal ügyével azonosultak. Megint mások öröklött zsidótudatukat politikai tevékenységig fejlesztették, és a cionizmus különböző színárnyalatú irányzatainak megalapítóivá váltak.

A magyarországi zsidóság három rétegét földrajzilag egy idő után már nem lehetett megkülönböztetni. A Holocaust idején egymással teljesen összekeveredve éltek az ország minden részén. De azért Budapesten, az Alföldön és a Dunántúlon mégis érződött az osztrák-német, illetve a cseh-morva származású elemek dominanciája. Túlnyomó részben asszimilálódtak, a neológiához kapcsolódtak, jellegük, mentalitásuk, osztályattitűdjük tipikusan középosztálybeli: hazafias „izraelita vallású magyarok”. Az ország északkeleti vidékein élő zsidók jó része irigységgel vegyes megvetéssel tekint rájuk. Magukat pontosan olyanoknak látják, mint az ország konzervatív-arisztokrata vezetői a német megszállásig. „Magyarosodott” zsidóknak tartják magukat, és nyomatékkal hangsúlyozzák, hogy nem olyanok, mint a keleti zsidók, akik a két háború közötti időszakban a Csehszlovákiához és Romániához elcsatolt északkeleti területeken éltek.

Az „elnyugatiasodott” zsidósággal ellentétben a kárpátaljai és kisebb mértékig az erdélyi zsidók nem engedtek a reform és a beilleszkedés kísértésének. A kárpátaljai zsidók jobbára jiddisül beszéltek, és ragaszkodtak ortodox hitelveikhez.

Az ellenállást Kárpátalján az asszimilációval szemben világosan kiolvashatjuk az azokból a statisztikákból, amelyek a vegyes házasságokat tüntették fel Csehszlovákia különböző részein a második világháború előtt. Csehországban a zsidó férfiak 30%-a vett feleségül nem zsidó nőt, Morvaországban 19%-uk, Szlovákiában azonban már csupán 5%, Kárpátalján mindössze 0,4%. A zsidó nőknek Csehországban 26%-a ment férjhez nem zsidó férfihoz, Morvaországban a 16,6%-uk, Szlovákiában már csak 4,8%, Kárpátalján pedig 0,9%.¹⁷

Ezen a területen a tömegeknek erősebb a zsidótudatuk, a helyi vezetés is határozottabb és a cionizmus nagyobb befolyását mutatja, mint Prágában vagy Budapesten, ahol alapjában kevésbé demokratikus és asszimilációs orientációjú országos vezetés működött. A kárpátaljai zsidóság zöme, akárcsak azok, akik a szomszédos Lengyelországban, Galíciában éltek, makacsul ragaszkodott a régi vágású ortodoxiájához és a hászidiz-mushoz. Az 1930-as népszámláláskor 92,6%-uk zsidó nemzetiségűnek vallotta magát, és csak 5,9% magyarnak.¹⁸

Erdélyben sajátos helyzet alakult ki, nemcsak e terület történelmi sajátosságai folytán, de azért is, hogy a zsidóságnak itt más módon volt a